

Recensies

net als in de Wikipedia laag op laag had kunnen stapelen.

Het boek is mooi vormgegeven, maar ook statisch, en dat leent zich niet voor wat de titel belooft: een palimpsest die permanent verandert.

Mattijs van 't Hoff en Hans Karssenber
Stipo, team voor stedelijke strategie
mattijs.vanhoff@stipo.nl
hans.karssenber@stipo.nl

Compendium for the civic economy. What our cities, towns and neighbourhoods should learn from 25 trailblazers

Timothy Ahrensbach, Joost Beunderman, Indy Johar, uitgeverij Trancity*valiz, Haarlem, 2012 (heruitgave)

Isbn 9789078088004, 195 pp, € 24,50

Een supermarkt gerund door buurtbewoners, een gemeenschappelijke eetbare tuin, een energiebesparingsnetwerk, een ziekenhuiscateraar die gebruik maakt van lokaal voedsel, een autodeelwebsite. Coöperaties, *social Enterprises* en fondsen zijn organisatievormen die hierbij kunnen horen. Het zijn allemaal voorbeelden van ondernemingen die buiten de traditionele kaders van markt, overheid en *civil society* opereren. De auteurs van *Compendium for the civic economy* zien in de voorbeelden uit hun omgeving een heropleving van de *civic economy*. Een term die zich niet makkelijk laat vertalen in het Nederlands, hoewel het associaties oproept met het modewoord burgerschap. Mensgerichte of maatschappelijke economie komt het

dichtst bij de kern. *Civic economy* is een cross-sectorale aanpak die activiteiten oplevert met een positieve spin-off voor mensen en plekken. De auteurs hanteren als definitie van *civic economy*: '[...] as comprising people, ventures and behaviours that fuse innovative ways of doing from the traditionally distinct spheres of civil society, the market and the state. Founded upon social values and goals, and using deeply collaborative approaches to development, production, knowledge sharing and financing, the civic economy generates goods.'

Dat de *civic economy* daadwerkelijk bestaat, onderbouwen de auteurs aan de hand van praktijkvoorbeelden. Het boek behandelt 25 projecten en hun initiatiefnemers. Hoewel de verschijningsvormen van de initiatieven erg verschillend zijn, delen ze een kenmerkende samenwerkings- en investeringsstrategie. Steeds wordt een aanpak geschetst van ondernemende pioniers die zich richten op duurzame, lokale oplossingen voor een specifieke opgave van gebieden en de mensen die er leven. In mei 2011 verscheen de eerste editie van dit Engelstalige werk en de boodschap is door velen omarmd, waaronder door de Britse Minister President David Cameron. Hij schreef zelfs het voorwoord bij de eerste editie. Het boek is inmiddels toe aan een heruitgave.

Het overgrote deel van de publicatie bestaat uit beschrijvingen van voorbeelden over zelfvoorzienende oplossingen voor lokale behoeften waar markt en overheid tot nog toe tekort schieten. Stuk voor stuk zijn het pareltjes die je raken: mensen die op een bedrijfsmatige

manier kansen of voorspoed creëren (*economy*) waar ook plekken en mensen van profiteren (*civic*). Pas als lezers het fenomeen begrijpen, kunnen ze het cultiveren in de eigen praktijk. Vandaar dat elke casus essentiële elementen belicht waar de *civic economy* op gebaseerd is. Zoals bijvoorbeeld: het uitnodigen van het grote publiek om als co-producent bij te dragen. Ook draait het om het herkennen en activeren van ongebruikt fysiek en menselijk kapitaal. Vaak ook is de focus het nieuw leven inblazen van plekken en deze weer belevingswaarde en een verhaal geven waar mensen zich toe voelen aangetrokken. Een ander kenmerk van de *civic economy* is dat het zorgt voor meervoudige waarden en effecten.

Het eenvoudig en inzichtelijk presenteren van de casussen en hun lessen is een vak apart. Dankzij inspanningen van een ontwerpteam is de structuur waarin de casussen worden gepresenteerd helder in de opbouw. Elke casus bevat een quote van de betrokkene, enkele kerngegevens, het verhaal, de impact, de belangrijkste lessen, een conclusie en vergelijkbare voorbeelden elders. Deze tekstelementen worden verrijkt door beeldmateriaal en een verbeelding van de werkwijze of het businessmodel in een zogenaamd systeemdiagram. De combinatie van deze verschillende communicatievormen stelt de lezer in staat om op het boek op meerdere manieren te lezen. Luchtig scannen en vergelijken tussen pioniers is mogelijk, maar ook het stevig uitdiepen van een bepaalde casus.

De boektitel scheidt de verwachting van een handboek. Is het inderdaad zo te

recensies

gebruiken? Ja en nee. Verwacht geen kant en klaar stappenplan of simpele lijstje met *do's* en *dont's* hoe je sociaal ondernemerschap mogelijk kan maken. Wel zijn er zowel per casus als overall lessen en tips uitgewerkt. In die zin is het meer een combinatie van inspiratie-, studie- en lesboek: elk succesverhaal biedt ons een kijkje onder de motorkap, zodat lezers begrijpen hoe initiatieven zijn ontstaan en hoe ze verder kunnen groeien. En het laat zien hoe de gehanteerde methodologie van de pioniers als een olievlek kan werken. Wat geven de auteurs ons mee voor onze eigen werkpraktijk? Ontwikkel lokale netwerken en samenwerkingsverbanden rondom een gemeenschappelijk doel. De voedingsbodem voor sociaal ondernemerschap ontstaat namelijk nooit dankzij één actor. Denk bijvoorbeeld aan overheidsimpulsen op basis van particuliere of private co-financiering, of het toestaan van tijdelijk gebruik van lege gebouwen.

Ondanks enkele initiatieven uit Europa en Verenigde Staten is het merendeel van de casussen afkomstig uit Groot-Brittannië. Deze geografische oriëntatie is verklaarbaar, want zowel het onderzoeksbureau oo:/ als liefdadigheidsfonds Nesta zijn in London gevestigd. Dit maakt dat lezers de initiatieven in de Engelse context moeten zien. De missie van de auteurs om sociaal ondernemerschap naar zoveel mogelijk plekken te verspreiden is daarmee behoorlijk ambitieus. Het type voedingsbodem voor sociaal ondernemerschap is per land verschillend, mede vanwege institutionele drempels.

De casus over een energiebesparingsinitiatief illustreert het verschil tussen

Nederland en Engeland. Een grote groep vrijwilligers richtte de Light Foot Enterprise op. Voor *social enterprises* en andere sociale ondernemingen heeft Engeland een speciale juridische entiteit, de Community Interest Company (CIC). Deze nieuwe vorm combineert elementen van de Nederlandse rechtsvormen zoals BV, stichting en coöperatie en richt zich op het maatschappelijk belang, zoals een stichting. Nederland kent geen aparte juridische entiteit voor *social enterprises* ofwel: sociale ondernemingen. Het belangrijkste verschil van een coöperatie met het Engelse CIC is dat een coöperatie gericht is op het belang van haar leden en niet op het maatschappelijk belang. Waar een coöperatie een winstdoelstelling heeft, heeft een CIC een winstbeperking waar het maatschappelijk belang zich in reflecteert.

De auteurs brengen niet alleen de passie van de pioniers over in de casusbeschrijvingen. Ook prijzen ze zelf vol enthousiasme de potentie van *civic economy*. Ze beschouwen het als stuwende kracht voor positieve verandering van mensen en plekken. Ze richten zich rechtstreeks tot de lezers en dagen hen uit om de condities te creëren om deze nieuwe economie te laten groeien. Het is met deze boodschap de kunst om het verleidelijk en wervend te brengen, in plaats van normatief en sturend. Deze kunst beheersen de auteurs, mede dankzij hun inspirerende en intelligente schrijfstijl.

In Engeland pleiten de Conservatieven al enkele jaren voor een *Big society*: het idee dat de oplossing voor maatschappelijke problemen in de samenleving gevonden

moet worden, in plaats van bij de overheid. Dit staat in contrast met Nederland waar de meeste Nederlanders de verzorgingsstaat en het poldermodel het liefst behouden. Echter door de overheidsbezuinigingen is ook Nederland genoodzaakt om de transitie te maken naar een bescheidenere, faciliterende overheid. Wellicht kan de heruitgave van *Compendium* voor nieuw elan zorgen? Los van de politieke en beleidsmatige veranderingen die het boek in gang zou kunnen brengen, biedt het professionals die open staan voor zelfreflectie en nieuwe manieren van werken, genoeg inspiratie en lessen om toe te passen in hun eigen praktijk. Het is een boek met een hoopgevende boodschap aan iedereen die actief is in het verbeteren van omgevingen.

Saskia ten Kate

Platform31

saskia.tenkate@platform31.nl